

## МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГОТОВНОСТІ ДО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ В ПРОЦЕСІ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

©Хатунцева С. М., 2017  
<http://orcid.org/0000-0002-4377-6058>  
<http://doi.org/10.5281/zenodo.1117035>

*У статті проаналізовано науково-теоретичне підґрунтя проблеми самовдосконалення вчителя. Обґрунтовано методологічні підходи формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки. Наголошено, що складність та багатогранність зазначеної проблеми зумовлює необхідність комплексного аналізу концептуальних підходів до обраної теми.*

*Встановлено, що складність зазначеної проблеми зумовила його розгляд на методологічному рівні у вимірах цілісного, аксіологічного, акмеологічного, культурологічного й діяльнісного підходів у їхній єдності.*

*Обґрунтовано, що потреба у самоосвіті, саморозвитку та самовихованні особистості майбутнього вчителя – це акмеологічні цінності.*

*Наголошено, що формування готовності до самовдосконалення передбачає: перетворення знань майбутніх педагогів про самовдосконалення як трьохвекторний процес самоосвіти, самовиховання та саморозвитку в особистісно значущі; сформованість умінь цілепокладання, які сприяють досягненню та втіленню бажаного результату; сформованість умінь подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання.*

**Ключові слова:** самовдосконалення, методологія, формування, професійна підготовка, особистість, саморозвиток, майбутній учитель, індивідуалізація.

**Хатунцева С. Н. Методологические подходы формирования у будущих учителей готовности к самосовершенствованию в процессе индивидуализации профессиональной подготовки**

*В статье проанализированы научно-теоретические основы проблемы самосовершенствования учителя. Обоснованы методологические подходы формирования у будущих учителей готовности к самосовершенствованию в процессе индивидуализации профессиональной подготовки. Отмечено, что сложность и многогранность данной проблемы вызывает необходимость комплексного анализа концептуальных подходов к выбранной теме.*

*Установлено, что сложность данной проблемы обусловила ее рассмотрение на методологическом уровне в измерениях целостного,*

*аксиологического, акмеологического, культурологического и деятельностного подходов в их единстве.*

*Обосновано, что потребность в самообразовании, саморазвитии и самовоспитании личности будущего учителя – это акмеологические ценности.*

*Отмечено, что формирование готовности к самосовершенствованию предусматривает: превращение знаний будущих педагогов про самосовершенствование как трехвекторный процесс самообразования, самовоспитания и саморазвития в личностно значимые; сформированность умений целеполагания, которые способствуют достижению и воплощению желаемого результата; сформированность умений преодоления барьеров самообразования и самовоспитания.*

**Ключевые слова:** *самосовершенствование, методология, профессиональная подготовка, личность, саморазвитие.*

***Khatuntseva S. M. Methodological approaches of forming future teachers' readiness for self-improvement in the process of individualization of vocational training***

*The article analyzes the scientific and theoretical basis of the problem of self-improvement of a teacher. The methodological approaches to the disclosure of the problem of formation in future teachers readiness for self-improvement in the process of individualization of their professional training are substantiated. It was emphasized that complexity and versatility of this problem require comprehensive analysis of conceptual approaches to the researched problem.*

*The purpose of the article is to elucidate the positions of various approaches to the disclosure of the problem of formation in future teachers readiness for self-improvement in the process of individualization of their professional training.*

*It was established that one of the requirements for the organization and conduct of scientific research is study of a set of basic cognitive methods and techniques used in pedagogy in order to determine the position regarding this readiness. It is stressed that a future teacher should be prepared for constant updating of knowledge, be able to provide self-education, identify pedagogical barriers and be able to break them down or prevent.*

*It was established that the complexity of this problem led to its consideration at the methodological level in measurements of integral, axiological, archeological, cult urological and activity approaches in their unity.*

*It is substantiated that the need for self-education, self-development and self-education of a personality of a future teacher are akmeological values.*

*It is emphasized that formation of readiness for self-improvement involves: transformation of knowledge of future teachers about self-improvement as a three-vector process of self-upbringing, self-education and self-development into personally significant ones; mastering the theory of constructing and implementing the concept of "I" - a person oriented towards the heights of self-improvement; the formation of goal-setting skills that contribute to the achievement and implementation of the desired result; the formation of abilities to break down*

*barriers of self-upbringing and self-education. It has been determined that self-knowledge is a basis and stimulus for self-education, self-development and self-upbringing, a factor of self-actualization. Scientific interpretation on this problem has been analyzed.*

*Key words: self-improvement, methodology, professional training, personality, self-upbringing, self-development, self-education.*

**Постановка проблеми.** Нові реалії сучасної системи освіти в країні висувають якісно нові вимоги до існуючого рівня готовності випускників вищих педагогічних навчальних закладів до професійної діяльності. Суспільству потрібні конкурентноспроможні фахівці, ініціативні педагоги, здатні до ефективної самоосвіти, готові постійно вдосконалювати себе і власну діяльність на засадах індивідуалізації професійної підготовки. Різноманітна інтерпретація, складність та багатоаспектність визначення методологічних орієнтирів залишає це питання актуальним, оскільки в сучасній літературі немає чіткого конструкту, окреслених послідовних кроків, алгоритму вирішення певного кола педагогічних завдань стосовно самовдосконалення майбутнього педагога на засадах індивідуалізації. У зв'язку з цим постає необхідність вивчення методологічного аспекту формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі фахової підготовки.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Незважаючи на значну кількість праць, присвячених темі самовдосконалення в сучасній вітчизняній та зарубіжній педагогіці та психології, вона залишається однією із найбільш дискусійних. Аналіз останніх джерел і публікацій свідчить про те, що проблема готовності до педагогічної діяльності є об'єктом наукового інтересу багатьох дослідників. Зокрема, останнім часом проведено багато досліджень, що розкривають проблеми професійної підготовки майбутніх учителів (Л. Анциферова, Є. Барбіна, Н. Бібік, Н. Волкова, В. Гриньова, І. Зязюн, Л. Коваль, А. Ліненко, В. Сластьонін, О. Сергєєнкова); проблеми формування готовності до професійної діяльності (О. Демченко, К. Дурай-Новакова, Л. Кондрашова, Л. Мороз, М. Назаренко, Г. П'ятакова, А. Троцько, Т. Шестакова). Науковий доробок М. Васильєвої, О. Гури, М. Князян, І. Прокопенка висвітлює проблеми формування готовності до творчої та інноваційної професійної діяльності та самореалізації особистості. Методологічні поради молодим науковцям відображено в працях С. Гончаренка. Методологічні засади розвитку

науки, і педагогічної науки зокрема, відображено в роботах Н. Гузій, В. Сластьоніна, С. Пальчевського (аксіологічний аспект), К. Абульханової-Славської, О. Бодальова, В. Гриньової (акмеологічний аспект), В. Афанасьєва, Е. Юдіна, Г. Щедровицького (системний підхід), Н. Бібік, І. Зимньої, Л. Хорунжої, В. Бондаренко (діяльнісний підхід). Культурологічна підготовка майбутніх учителів стала предметом дослідження М. Бастуна, Г. Балла, Т. Вінник, В. Медінцева та інших вчених. Аналіз опрацьованих джерел доводить необхідність їх наукової інтерпретації щодо формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах.

**Мета** дослідження полягає в обґрунтуванні методологічних положень щодо формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах.

**Основний матеріал і результати дослідження.** Однією з вимог до організації та проведення наукового дослідження є вивчення сукупності базових пізнавальних засобів, методів, прийомів, що застосовуються в педагогіці з метою визначення позицій, підходів стосовно формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення. Забезпечення цілісного розгляду досліджуваних процесів вимагає їх висвітлення на рівні методологічних засад. О. Наумкіна, В. Цикін, зауважують, що методологічну основу освітнього процесу становлять принципи пріоритету людини як особистості, свободи вибору цінностей, реалізації можливостей саморозвитку, єдності національних і загальнолюдських інтересів, системності, взаємозв'язку теорії й практики [8, с. 21]. Сучасний випускник вищого навчального закладу, який живе в умовах постійного оновлення інформації, у суспільстві знань, повинен володіти певними якостями й уміннями, зокрема: адаптуватися до швидко змінюваних ситуацій, займаючись самоосвітою, уміло застосовувати їх на практиці для вирішення педагогічних проблем; самостійно критично мислити, вміти бачити проблеми, що виникають у реальному світі, шукати шляхи їх розв'язання і подолання, використовуючи сучасні технології; усвідомлювати, де і яким чином знання можуть бути застосовані в навколишній дійсності; бути здатним генерувати нові ідеї, творчо мислити; уміти збирати необхідну для розв'язання певного завдання інформацію, аналізувати її, висувати гіпотези вирішення проблем, робити

необхідні узагальнення, зіставлення з аналогічними або альтернативними варіантами розгляду, формулювати аргументовані висновки; бути комунікабельним, контактним, толерантним у різних соціальних групах, уміти працювати спільно в різних сферах, запобігаючи конфліктним ситуаціям або вміло виходячи з них; самостійно розбудовувати й удосконалювати інтелект, культурний рівень; бути людиною високої моральності [8, с. 23]. Отже, майбутній фахівець має бути готовим до постійного оновлення знань, уміти займатися самоосвітою, самовихованням, визначати педагогічні бар'єри та уміти їх долати й запобігати.

Методологію педагогіки розглядають як систему знань про структуру педагогічної теорії, про принципи підходу і способи набуття знань, які відображають педагогічну дійсність, а також як систему діяльності з одержанням таких знань і обґрунтування програм, логіки, методів і оцінки якості дослідницької роботи. С. Гончаренко зауважує, що методологія педагогічної науки базується на положеннях про вчення про структуру і функції особливої форми духовного засвоєння результатів пізнання (знання); на вихідних положеннях, що мають загальнонауковий смисл; логіку і методи педагогічного дослідження; способи використання одержаних знань для вдосконалення практики. Методологія освіти базується на принципах: 1) об'єктивності: адекватність дослідницьких підходів і засобів для отримання істинних результатів, доказовість, обґрунтованість та логіка дослідження та висновків; 2) сутнісного аналізу: співвіднесення у досліджуваних явищах зовнішнього, особливого, проникненням в їх внутрішню структуру, розкриттям законів їх застосування і функціонування, умов та чинників їх розвитку, можливостей цілеспрямованої їх зміни; 3) генетичного обґрунтування: розгляд факту або явища на основі аналізу його природи, умов його походження, розвитку, виявлення якісних змін (зміни одного рівня функціонування на інший), встановлення генетичних і соціальних передумов виникнення індивідуальних особливостей людини в процесі постнатального онтогенезу; 4) єдності логічного і історичного: поєднання вивчення історії об'єкта і теорії, перспектив його розвитку; 5) концептуальної єдності дослідження: єдність визначеного, що вважають за правильне, і невизначеного, змінного; цілісного підходу до освітніх систем: цілісності в дослідженні, обережного підходу до вичленування з метою спеціального вивчення окремих елементів освітнього процесу [7, с. 499].

Аналіз теоретичного осмислення проблеми формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки дає можливість стверджувати, що це питання у вітчизняній і зарубіжній науці має різнопланову інтерпретацію відповідно до особливостей, цілей педагогіки, психології, соціології, культурології, антропології. Складність зазначеної проблеми зумовила її розгляд на методологічному рівні у вимірах цілісного, аксіологічного, акмеологічного, культурологічного й діяльнісного підходів у їхній єдності.

Філософське бачення зорієнтовано на аксіологічний підхід. Словники подають аксіологію у такій інтерпретації: "філософська дисципліна, що займається дослідженням цінностей як смислоутворювальних основ людського буття, що задають направленість і мотивацію людському життю, діяльності, конкретним діям і вчинкам" [10, с. 25]. Кінець XX – початок XXI століття характеризується підвищеною увагою науковців до вивчення пізнавальних й розвивальних потреб особистості студента (В. Гриньова, І. Зязюн, О. Сухомлинська). Наукові пошукування педагогів-аксіологів зосереджені на вивченні природи цінностей, їх місця в реальності, структури ціннісного світу особистості вчителя, зв'язку педагогічних цінностей між собою та з соціокультурними чинниками.

Вибір аксіологічного підходу методологічної основи формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення дає можливість визначити зміст цього процесу як систему цінностей, опанування якими студентами сприяє розвитку ціннісно-світоглядного складника педагогічної освіти, орієнтованої на навчання впродовж життя.

Уважаємо, що підґрунтям самовдосконалення є самопізнання, пізнавальна активність, розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя. Діяльність вчителя повсякчас вимагає роботи над собою. Професійне самовдосконалення передбачає свідомі дії по самоосвіті, саморозвитку та самовихованню, розвиток професійно значущих якостей, формування спеціальних умінь, навичок. Одним з чинників самовдосконалення є самоусвідомлення. Г. Мешко визначає самоусвідомлення як усвідомлення людиною себе як особистості і свого місця в суспільній діяльності людей [9, с. 97]. Складовими самоусвідомлення є самопізнання, самоствалення, що віддзеркалюється в самооцінці та саморегулювання [9]. Самовдосконалення не можливе без уміння ставити перед

собою значущі цілі, тому майбутньому вчителю необхідно вміти контролювати свою поведінку, бути здатним до самоаналізу і самооцінювання. Тому важливим елементом самовдосконалення є вольова складова, яка сприяє саморегулюванню внутрішнього світу майбутнього вчителя відповідно до мінливих умов професійної діяльності.

В. Бондаренко [3, с. 94], вивчаючи проблему формування іміджу майбутнього вчителя технологій, зауважує, що усі цільові орієнтири професійного та професійно-культурного розвитку особистості майбутнього вчителя і вчителя-практика впродовж життя є термінальними цінностями. Останні автор поділяє на три групи: 1) цінності-цілі компетентнісного рівня; 2) цінності-цілі базового культурного рівня; 3) цінності-цілі акмеологічного рівня. Дослідник характеризує цінність-ціль як інтегральну характеристику вчителя, акцентуючи увагу на природному і аксіологічному особистісному потенціалі, системі набутих під час підготовки професійно-педагогічних компетентностей, здатності майбутнього фахівця бути дослідником освітнього процесу, якого вирізняє інноваційність. Вчений звертає увагу на інструментальні цінності-цілі, і визначає здатність до професійної самоосвіти та самовиховання, професійно-педагогічну й технологічну творчість як провідні.

Концепція нашого дослідження передбачає наповнення навчального плану й навчальних програм дисциплін, що вивчаються у вищому навчальному педагогічному закладі цінностями самоактуалізації, самоосвіти, саморозвитку та самовиховання особистості майбутнього фахівця. У цьому аспекті потреба у самоосвіті, саморозвитку та самовихованні особистості майбутнього вчителя – це акмеологічні цінності.

Зупинимось більш детально на вивченні проблеми самовдосконалення майбутнього вчителя з позицій акмеологічного підходу. Специфікою людської природи, вершиною зрілості є "акме" (К. Абульханова-Славська, Н. Гузій, С. Пальчевський). У контексті нашого дослідження – це реакція, що виникає за умови подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання на потребу майбутнього вчителя у самовдосконаленні з метою досягнення найкращих результатів у професійній підготовці, саморозвитку та самореалізації. Положення екзистенціальних філософських концепцій вирізняються унікальністю, самотутністю, винятковістю особистості, в основі яких є ідеї гуманізації освіти, що вибудовані на теоретичній моделі особистості, що самоактуалізується.

Р. Бернс, Р. Блум, А. Комбс, А. Ньюмен, К. Роджерс сформувавши уявлення про вершинні якості вчителя, програму підготовки вчителя. Підтримуємо думку В. Кременя й І. Зязюна в тому, що навчання і виховання у вищій школі необхідно розглядати як створення умов для саморозвитку та самореалізації особистості майбутнього педагога, головними характеристиками якого є студентоцентризм та самотворення майбутнього фахівця як професіонала. В контексті нашого дослідження виділяємо такі педагогічні умови: створення індивідуалізованого освітнього середовища; забезпечення самореалізації суб'єктів педагогічного процесу.

Проблеми буття є найважливішими питаннями у житті кожної людини. Вітчизняними і зарубіжними науковцями здійснено низку досліджень з питань культурологічного підходу у системі вищої освіти (І. Зязюн, В. Огнев'юк, О. Рудницька, С. Сисоєва, Л. Хоружа та ін.); культурологічної підготовки студентів (Т. Іванова, В. Маслов та ін.); формування педагогічної культури учителів (Є. Барбіна, І. Бех, Є. Бондаревська, В. Гриньова, Л. Коваль, М. Щербань та ін.). М. Бастун [1], вивчаючи культурологічний підхід в освіті та його психолого-педагогічне забезпечення, зауважує, що культурологічний підхід розглядає особу як вторинну матеріальну модель відносно культури на відміну від особистісного підходу, де культура є вторинною матеріалізованою моделлю відносно особи. Вибір культурологічного підходу до аналізу зазначеної проблеми обумовлений тісним зв'язком, що існує між категоріями культури й особистості, оскільки самовдосконалення майбутнього вчителя відбувається за умови розвитку в ньому якості особистості (рефлексії, самостійності), тобто сутності культури в індивіді.

Визначення підходів в освітній практиці вказують на міцний зв'язок між категоріями культури й особистості (Г. Балл, В. Медінцев). Науковці вказують на те, що сучасна освіта носить сцієнтистський, технократичний характер, орієнтована переважно на відтворення і закріплення існуючих економічних, соціальних практик, на підготовку людських ресурсів для економіки інформаційного суспільства. Але формування й розвиток особистості залишились серед пріоритетних позицій. Із цим пов'язано багато проблем в освітній сфері, у тому числі й в українській. Принцип гуманізації стає ключовим, системоутворюючим серед інших принципів освіти, оскільки передбачає спрямованість, звернення освіти до людини, домінантність загальнолюдських



цінностей, здоров'я, безпеки людини, створення максимально сприятливих умов для всебічного вільного розвитку особистості. Освіта покликана створити умови для творчої самореалізації, розкриття сутнісних сил [8, с. 34]. Гуманістична складова освіти передбачає спрямованість на підвищення власне особистісного розвитку людини, що вимагає найповнішого її входження в культуру, не лише як носія, але й як суб'єкта останньої [2, с. 10]. Г. Балл та В. Медінцев пропонують розглядати культуру як систему моделей, розрізняючи при цьому моделі ідеальні, матеріальні та матеріалізовані, первинні та вторинні. Причому особа у цій системі може виступати як матеріальна модель, первинна або вторинна, залежно від того, у співвідношенні з якою моделлю вона розглядається [2]. Дослідження вчених переконують, що якісне функціонування системи фахової підготовки вчителя визначається сформованою у майбутніх фахівців педагогічної та професійної культури. У працях В. Сухомлинського доведено, що професійна культура вчителя є насамперед педагогічною. В. Сухомлинський вперше звернув увагу на те, що у педагогічній культурі вчителя втілено сукупність різних якостей вчителя, яка забезпечує виконання фахівцем свого призначення на землі: "людинознавство, постійне проникнення в складний духовний світ людини, що ніколи не припиняється" [12, с. 420]. Нам імпонує думка Т. Вінник [4], яка наголошує на зростанні ваги культурного компонента у змісті освіти та важливості організації навчання й професійної підготовки педагогів відповідно до логіки культури. Культурологічний аспект підготовки майбутнього фахівця має актуальне соціальне та наукове значення. Авторка зауважує, що йдучи шляхом розвитку культури, особистість постійно збагачується, стає здатною сприймати сучасні проблеми суспільства, змінювати свій внутрішній світ через необхідність полісистемного культуросприйняття, формування загальнолюдських цінностей та толерантного ставлення до цінностей, що репрезентують різні світогляди та культури. Освіта має спрямовувати на духовний розвиток і творчу самореалізацію особистості в культурі, в становленні її суб'єктом культури [4]. Завдання педагога, при цьому, полягає у тому, щоб зробити процес пізнання більш легким та цікавим, сприяючи більш ефективній самоосвіті та самовдосконаленню в цілому.

Методологічне забезпечення обґрунтування готовності майбутнього вчителя до самовдосконалення передбачає використання наукових пошукувань вчених в рамках діяльнісного підходу. Педагогічна діяльність як форма

активності характеризує здатність людини виступати активним творцем перебудов, змін у бутті. Для професійного самовдосконалення майбутнього вчителя притаманними є трансформації зовнішнього у внутрішнє, єдність опрідметнення та розпрідметнення певних смислів самоосвіти, саморозвитку та самовиховання, що задають параметри його здійснення. Для людської діяльності характерний вибір можливостей та відповідно – прийняття рішень. Трансформація суб'єктивного в об'єктивне та навпаки виявляє особливості творчого потенціалу особистості майбутнього вчителя, що виявляється у самоактуалізації. За твердженнями вчених, сутність діяльнісного підходу по-перше, проявляється в дослідженні процесу взаємодії людини з навколишнім світом; по-друге, означає виявлення й опис тих способів дії, що розкривають саме зміст поняття в навчальному матеріалі [7, с. 500]. Тому для вивчення проблеми формування у майбутніх педагогів готовності до самовдосконалення застосовуємо діяльнісний підхід.

Формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення є вмотивованою діяльністю, обумовленою підвищеним інтересом до самовдосконалення. Мотив виникає внаслідок усвідомлення потреби у самовдосконаленні. Наступним структурним елементом діяльності викладача є педагогічна дія, відповідна до поставленої мети. Формування готовності до самовдосконалення передбачає: по-перше, перетворення знань майбутніх педагогів про самовдосконалення як трьохвекторний процес самоосвіти, самовиховання та саморозвитку в особистісно значущі; по-друге, оволодіння теорією побудови й реалізації концепції "Я" – особистості, орієнтованої до вершин самовдосконалення; по-третє, сформованість умінь цілепокладання, які сприяють досягненню та втіленню бажаного результату – цілереалізації; по-четверте, сформованість умінь подолання бар'єрів самоосвіти та самовиховання. Отже, діяльнісний підхід є методологічною основою вивчення проблеми формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення.

Системний підхід детермінує об'єкт за характером взаємодії його елементів. Тому першочерговим стає завдання пізнання характеру і механізму цих зв'язків і стосунків людини й суспільства, людей усередині певного співтовариства [6]. За визначенням В. Волкової, є об'єктивно існуючий, постійний і необхідний взаємозв'язок між предметами та явищами, що впливає з їхньої внутрішньої природи, певні закономірності функціонування та розвитку

систем, які необхідно враховувати у процесі теоретичного обґрунтування педагогічних систем. Авторкою виокремлено чотири групи закономірностей: 1) взаємодії частини та цілого: цілісність, яка має два параметри: по-перше, властивості системи – це не просто сума властивостей елементів, що її складають, по-друге, властивості системи залежать від властивостей елементів, що її складають; поступова систематизація – прагнення системи до зменшення самостійності елементів, тобто до більшої цілісності; інтегративність, коли акцентують не на зовнішніх чинниках вияву цілісності, а на чинниках, що забезпечують збереження цілісності; 2) ієрархічної впорядкованості систем: комунікативність, яка передбачає, що система не ізольована від інших систем, а пов'язана безліччю комунікацій із середовищем; ієрархічність; 3) здійсненості систем: еквіфінальність, яка характеризує межові можливості системи; закон "потрібного різноманіття", який означає, що система повинна мати ресурс щодо створення методології та методики розв'язання нових завдань; закон потенційної ефективності; 4) розвитку систем: історичність, що вимагає врахування природних циклів розвитку систем задля попередження занепаду; закономірність самоорганізації, яка означає, що в функціонуванні та розвитку систем є два аспекти – прагнення до саморуйнування, саморозпаду та упорядкування хаосу шляхом організації, що позначає розвиток [5]. Отже, дослідження самовдосконалення майбутнього вчителя вимагає звернення до вивчення проблеми цілісності системи. Цілісними вважають системи, що досягли у своєму розвитку зрілості, завершеності, відповідають визначеному ідеалу, сягають вершин "акме". Як слушно зауважує І. Размолодчикова, педагогічна система є цілісною тоді, коли вона забезпечує гармонійну реалізацію всіх своїх функцій [11]. До функцій готовності до самовдосконалення відносимо пізнавальну, аналітико-прогностичну та регулюючу. Формування у майбутніх учителів готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки відбувається цілеспрямовано, тому цільовим взірцем має бути образ суб'єкта як бажаний результат, що ґрунтується на ідеальній моделі, створеній на основі дослідження самовдосконалення суб'єкта як цілісного явища. Таким чином, специфіка складної системи не вичерпується особливостями його складових елементів, а пов'язана передусім характером взаємодії між елементами і полягає в основі системного підходу.

**Висновки.** Таким чином, аналіз існуючих джерел засвідчує, що підґрунтям формування у майбутнього вчителя готовності до самовдосконалення в процесі індивідуалізації професійної підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах є аксіологічний, акмеологічний, культурологічний, діяльнісний й цілісний підходи. Складність та багатоаспектність зазначеної проблеми зумовлює необхідність комплексного аналізу концептуальних підходів до обраної теми.

**Перспективи подальших наукових розвідок** вбачаємо в комплексному аналізі концептуальних підходів професійного самовдосконалення вчителя.

### Література

1. Бастун М. В. Культурологічний підхід в освіті як засіб соціалізації особистості майбутнього педагога // Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Психологія. Педагогіка. Соціальна робота: зб. наук. праць. – К., 2012. – № 6. – С. 37–39.

2. Балл Г. О., Медінцев В. О. Особистість як індивідуальний модус культури і як інтегративна якість особи / Г. О. Балл, В. О. Медінцев // Горизонти освіти. – 2011. – № 3. – С. 7–14.

3. Бондаренко В. І. Теоретичні і методичні засади формування іміджу майбутнього вчителя технологій у системі виховної роботи педагогічного університету : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.07 / Бондаренко Володимир Іванович. – Київ, 2016. – 489 с.

4. Вінник Т. О. Культурологічна підготовка майбутніх учителів початкових класів у системі навчально-виховної роботи університетів / Т. О. Вінник // Педагогічні науки : [зб. наук. праць / ред. кол. : Є. С. Барбіна, В. Л. Федяєва та ін.]. – Херсон, 2011. – Вип. 58. – С. 260–264.

5. Волкова В. Н. Теория систем : учеб. пособие / В. Н. Волкова, А. А. Денисов. – М. : Высшая школа, 2006. – 511 с.

6. Гончаренко С. У. Педагогічні дослідження : методологічні поради молодим науковцям / С. У. Гончаренко. – К. ; Вінниця : Вінниця, 2008. – 278 с.

7. Енциклопедія освіти / АПН України ; [голов. ред. В. Г. Кремень]. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.

8. Інновації у професійно-педагогічній підготовці майбутнього вчителя: методологічні, змістові та методичні засади : монографія / за ред. проф. А. А. Сбруєвої. – Суми : Видавництво «МакДен», 2011. – 432 с.
9. Мешко Г. М. Вступ до педагогічної професії : навч. посіб. / Г. М. Мешко. – К. : Академвидав, 2010. – 200 с.
10. Новейший философский словарь / [сост. и глав. науч. редактор А. А. Грицанов]. – 3-е изд. исправл. – Мн. : Книжный Дом, 2003. – 1280 с.
11. Размолодчикова І. В. Формування професійного іміджу вчителя початкових класів у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Размолодчикова Іванна Вікторівна. – Кіровоград : Кіровоградський державний педагогічний університет ім. В. Винниченка, 2011. – 254 с.
12. Сухомлинский В. А. Сто советов учителю / В. А. Сухомлинский // Избранные произведения : в 5 т. – К. : Радянська школа, 1979. – Т. 2. – С. 420.